

**NAJWIĘKSZE PRZEDSIĘBIORSTWA
WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO
- Z PERSPEKTYWY 18 LAT RANKINGU
„PODLASKA ŻŁOTA SETKA PRZEDSIĘBIORSTW”**

Wprowadzenie

Wielkość przedsiębiorstwa kojarzy się z jego sukcesem i siłą oddziaływania na otoczenie. Duże przedsiębiorstwo ma większą siłę przetargową u dostawców, więcej atutów w grze rynkowej, więcej możliwości pozyskania kapitału, łatwiej i skuteczniej komunikuje się z władzami państwowymi i samorządowymi. Oczywiście duże przedsiębiorstwa nie są wolne od zagrożeń i sytuacji kryzysowych, ale statystyki pokazują, że bankrutują one relatywnie znacznie rzadziej niż małe. Postrzeganie wielkości przedsiębiorstwa jako miary sukcesu jest więc również mocnym uzasadnieniem dla wykorzystania tej cechy jako kryterium wartościowania podmiotów gospodarczych i budowania ich rankingów.

Początki rankingu

W roku 2003 dziennik „Kurier Poranny” zainicjował coroczne przygotowywanie i ogłaszanie rankingu „Podlaska Żłota Setka Przedsiębiorstw”. Kolejne jego edycje stały się okazją do refleksji nad jego ideą, ale także nad zmianami w pejzażu gospodarczym województwa podlaskiego.¹ Początki ran-

* *Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Białymstoku.*

¹ Źródłem wykorzystanych informacji o rankingu są publikowane corocznie, specjalne dodatki do „Kuriera Porannego” (Podlaska Żłota Setka Przedsiębiorstw) oraz materiały pozyskane przez autora w związku z występowaniem przez 18 lat w roli członka kapituły tego rankingu.

kingu wiązały się z dużymi problemami z pozyskiwaniem informacji o przedsiębiorstwach. Korzystanie z informacji z Krajowego Rejestru Sądowego wymagało dużego nakładu pracy związanego z fizycznym do nich dotarciem i ich przetworzeniem, oddzielnie dla każdego przedsiębiorstwa. Dodatkową barierą były luki w tych informacjach, wynikające z dużej skali braków i nieterminowości w dostarczaniu sprawozdań finansowych do KRS przez zobowiązane do tego przedsiębiorstwa.

Z tych ograniczeń informacyjnych wynikała konieczność uzupełniającego, bezpośredniego zwracania się do przedsiębiorstw o przekazanie informacji niezbędnych do przygotowania rankingu. Nie wszystkie przedsiębiorstwa to akceptowały, a niektóre wręcz zmierzały do blokowania ujawniania jakichkolwiek informacji na swój temat. Ostatecznie – ranking odzwierciedlał potencjał gospodarczy województwa, ale w zakresie, w jakim możliwe było pozyskanie odpowiednich informacji. Przeglądając kolejne rankingi dostrzegamy więc przypadki przedsiębiorstw, które mimo znacznej skali działalności, zwłaszcza w pierwszych latach publikacji, w ogóle się nie pojawiały, albo występowały „w kratkę”, tylko w niektórych. Problem pogłębiało niewywiązywanie się niektórych przedsiębiorstw z obowiązku terminowego składania sprawozdań finansowych do KRS, jak też istnienie przedsiębiorstw bez takiego obowiązku (rejestrowane w CEIDG).

Jakościową zmianę w tym zakresie przyniosło skorzystanie z usług wywiadowni gospodarczej. To spowodowało, że liczba przedsiębiorstw, których dane finansowe są podstawą budowania rankingu znacząco się zwiększyła. Oczywiście przekłada się to na ostateczny kształt listy rankingowej poprzez odkrywanie przedsiębiorstw, które powinny się na niej znaleźć. Dotyczy to jednak raczej mniejszych przedsiębiorstw i dolnej części tabeli, gdyż właśnie one najłatwiej mogły wcześniej pozostać niezauważone i przez to pominięte w rankingu przez dobrze zorientowanych w życiu gospodarczym regionu organizatorów i kapitułę rankingu.

Te zmiany w dostępie do informacji i sposobach ich pozyskiwania wpływały na kształt listy rankingowej. W pierwszych latach koncentrowano uwagę – poza przychodami ze sprzedaży – na pozyskiwanych bezpośrednio z poszczególnych przedsiębiorstw informacjach o zatrudnieniu, zysku, eksporcie i inwestycjach. Skorzystanie z usług wywiadowni gospodarczej i bazy KRS skierowało uwagę przede wszystkim na dane występujące w sprawozdaniach finansowych i możliwe do wyliczenia na ich podstawie wskaźniki finansowe. To metodologiczne „dorastanie” rankingu prowadzi do zobiektywizowania ocen, ale jednocześnie utrudnia porównywanie kolejnych jego list – zwłaszcza w dłuż-

szym okresie. Praktycznie jedynym, powtarzalnym kryterium, stosowanym w całym 18-leciu, jest wielkość przychodów ze sprzedaży i przede wszystkim na nim może być oparta prezentowana w tym opracowaniu długookresowa analiza i refleksja.

Uczestnicy rankingu

Dokładna analiza przedsiębiorstw notowanych w rankingu w okresie 18 lat jest utrudniona przez zachodzące w nich zmiany organizacyjne, zmiany przedmiotu działania, fuzje, zmiany form prawnych, zmiany nazw itp. Zestawiając wszystkie dotychczasowe listy rankingu odkrywamy ponadto dużą rotację przedsiębiorstw, powiększającą ogólną ich liczbę. W okresie 18 lat na listach rankingu „Złotej 100” swoją obecność zaznaczyło ponad 200 przedsiębiorstw, z których tylko połowa (102) była 5 i więcej razy. Tylko 10 przedsiębiorstw znalazło się na listach wszystkich 18 rankingów i są to:

- SM Mlekoop
- SM Mlekovita
- Barter Sp. z o.o.
- Spółdzielnia Obrotu Towarowego Przemysłu Mleczarskiego
- Pronar Sp. z o.o.
- PSS Społem w Białymstoku
- Pepees S.A.
- Unibep S.A.
- Malow Sp. z o.o.
- Nibe-Biawar Sp. z o.o.

Ta niesystematyczna obecność przedsiębiorstw na liście rankingowej miała kilka przyczyn. Wyżej była już mowa o trudnościach z pozyskaniem informacji z niektórych przedsiębiorstw. Ale większe znaczenie miały różnice w dynamice wielkości sprzedaży, powodujące znaczne przesunięcia pozycji rankingowej poszczególnych przedsiębiorstw, łącznie z wypadaniem z listy jednych i wchodzeniem na tę listę innych. Dotyczy to przede wszystkim dolnej części tabeli, gdzie różnice w poziomie sprzedaży między kolejnymi przedsiębiorstwami są relatywnie małe.

Takie przetasowania – z tych przyczyn – w przedsiębiorstwach największych były już znacznie rzadsze, gdyż wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa, na rosnących liczbach, skala realnych możliwości corocznego zwiększania wielkości obrotów staje się coraz mniejsza. Ale w tej grupie przedsiębiorstw duże zmiany spowodował inny czynnik. Chodzi o ich wypadanie

z rankingu wskutek zachodzących w nich zmian organizacyjno-prawnych, związanych np. z ich włączeniem do większych podmiotów lub przeniesieniem siedziby ich centrali poza województwo podlaskie. W następstwie różnego rodzaju decyzji właścicielskich i zmian w grupach kapitałowych nie mają już lokalizacji w regionie jako samodzielne przedsiębiorstwa, a przez to zniknęły z listy rankingowej, takie przedsiębiorstwa jak: British American Tobacco Polska SA w Augustowie, Pfeleiderer Grajewo SA, Polmos Białystok, Philips DAP Industries Poland, BOS SA, Zakład Energetyczny Białystok, których przychody ze sprzedaży w 2003 r. stanowiły łącznie ok. 1/3 przychodów całej „Złotej 100”. Niektóre z nich (Pfleiderer, BAT) w ostatnich latach znowu znalazły się w rankingu, ale już tylko jako odrębne przedsiębiorstwa a nie jako grupa kapitałowa. Nie zmienia to faktu, że takie niekorzystne dla województwa wyprowadzanie central grup kapitałowych i przedsiębiorstw miało miejsce, a ze względu na wielkość tych firm - trudno je nazwać marginalnym.

Budujące jest natomiast, że przynajmniej przy pobieżnym przejrzaniu nazw firm z 18 rankingów, zauważa się tylko wyjątkowe przypadki upadłości. Oznacza to, że są to przedsiębiorstwa rozwijające się, dobrze radzące sobie z konkurencją. Występujące w ostatnim okresie, w kilku przypadkach postępowania naprawcze i restrukturyzacyjne tego ogólnego wniosku nie podważają.

Ewolucja liderów rankingu

Poprzez analizę rankingów z kolejnych lat można obserwować rozwój poszczególnych firm. Tabela 1. obrazuje, co w kolejnych latach stało się z przedsiębiorstwami pierwszej „10” rankingu z roku 2003.

Z 10 największych przedsiębiorstw z pierwszego rankingu (2003) w roku 2020 na liście pozostały tylko: Mlekpól, Mlekovita, SOT Przemysłu Mleczarskiego oraz PSS Społem (zaznaczony jako 11 pozycja został także BAT). Ich pozycje w rankingu w całym okresie są wysokie i dość stabilne (Mlekpól, PSS Społem) lub rosnące (Mlekovita i SOT Przemysłu Mleczarskiego). BAT i Pfeleiderer utraciły swoje pozycje z roku 2003 wskutek ich wyodrębnienia jako zlokalizowanej w regionie tylko części grupy kapitałowej. Pozostałe przedsiębiorstwa – jak wskazywano wyżej - straciły przynależność regionalną, jako samodzielne podmioty, i wypadły z rankingu.

Innego rodzaju wnioski wypływają z analizy pozycji rankingowych przedsiębiorstw, które na pierwszych 10 pozycjach znalazły się w roku 2020 (tabela 2).

Tabela 1. Miejsca w rankingach „Złotej 100” przedsiębiorstw z pierwszej „10” z roku 2003

Nazwa przedsiębiorstwa	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
British American Tobacco Polska S.A.	11	12						16	17	19	5	1	1	1	2	1	1	1
Polmos Białystok S.A.												5	5	5	6	5	3	2
SM Mlekoop	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	3	3	2	3
Zakład Energetyczny Białystok S.A.												10			7	7	5	4
SM Mlekovita	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	3	3	3	4	4	4	5
Philips DAP Industries Poland Sp.z.o.o																8	6	6
BOS S.A.														6	1	2	7	7
Pfleiderer Grajewo (SA/sp. z o.o.)	22	21					7	4	4	4	4	6	4	4	5	6	8	8
SOT Przemysłu Mleczarskiego	6	7	6	5	5	5	6	7	7	8	8	11	9	8	9	10	10	9
PSS Spółem w Białymstoku	17	14	15	13	11	10	13	15	15	13	11	16	15	15	12	14	13	10

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Miejsca w rankingach „Złotej 100” przedsiębiorstw z pierwszej „10” z roku 2020

Nazwa przedsiębiorstwa	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
SM Mlekovita	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	3	3	3	4	4	4	5
SM Mlekoop	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2	3	3	2	3
Unibep S.A.	3	3	3	3	3	3	4	5	5	5	6	14	8	11	20	25	40	56
OSM w Piątnicy	4	4	4	4		4	5	6	6	6	7	12	11		13	17	25	26
Danwood Sp. z o.o.	5	6	7	6	7	8	10	12	14	18	21	41	32					
SOT Przemysłu Mleczarskiego	6	7	6	5	5	5	6	7	7	8	8	11	9	8	9	10	10	9
Barter Sp. z o.o.	7	5	5	7	6	6	3	3	3	3	3	8	6	7	8	9	9	15
Suempol Sp. z o.o.	8	8	8	8	4				9	10		22	25	26	25		39	
Pronar Sp. z o.o.	9	9	9	9	8	7	9	9	8	7	9	13	7	9	10	13	11	14
Adampol S.A.	10	10	10	10	9	16	14	13	11	16	19	31	13	12				

Źródło: opracowanie własne.

W tym przypadku obserwujemy postępującą stabilizację pierwszej „10” – od 5 lat jej skład jest już niezmienny, a zmiany dotyczą tylko niewielkich przesunięć w kolejności zajmowanej pozycji. Zwraca uwagę ciągła rywalizacja o czołową pozycję między Mlekovitą i Mlekpołem, z wskazaniem narastającej w ostatnich kilku latach przewagi Mlekovity. Wskazuje to również na wyróżniającą w regionie rolę przemysłu mleczarskiego, zwłaszcza jeśli zauważymy dodatkowo imponujący rozwój OSM w Piątnicy i stale wysoką pozycję SOT Przemysłu Mleczarskiego. Wzmacniają ją dodatkowe, obecne w rankingu na dalszych miejscach przedsiębiorstwa mleczarskie w Mońkach, Siemiatyczach, Hajnówce, Sokółce, Suwałkach, Łapach.

Należy też zauważyć szybkie „dorastanie” do najwyższych pozycji 2 przedsiębiorstw budowlanych (Unibep i Danwood), a także Suempolu i wskazanej już OSM w Piątnicy. Postęp widoczny jest także, chociaż w mniejszej skali, w Pronarze. Mniej jednoznaczne są te zmiany w Barterze i Adampolu.

Generalnie więc – w ciągu 18 lat w grupie przedsiębiorstw największych, w rankingu nastąpiły duże przetasowania. Liderzy z roku 2003 w większości zostali zastąpieni nowymi, silnie powiązаныmi z regionem, tworzącymi jego specjalizację.

Liderzy 18-lecia

Na 18 lat rankingu warto spojrzeć nie tylko jak na zbiór 18 odrębnych list rankingowych. Poprzez zsyntetyzowanie wyników rocznych można wskazać także liderów 18-lecia, czyli przedsiębiorstwa, które w całym tym okresie zasługują na wyróżnienie za wysokie miejsca w rankingach rocznych. Podstawą uszeregowania może być średnia arytmetyczna z numerów pozycji na listach „Złotej 100” w poszczególnych latach.

Tabela 3. Przedsiębiorstwa z najwyższą pozycją w rankingach „Złotej 100” w okresie 2003-2020

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Średnia z pozycji w rankingu	Pozycja w rankingu 2020
1	SM Mlekpól	1,9	2
2	SM Mlekovita	2,3	1
3	Barter Sp. z o.o.	6,2	7
4	SOT Przemysłu Mleczarskiego	7,5	6
5	Pronar sp. z o.o.	9,5	9
6	Unibep S.A.	12,1	3
7	PSS Spółem w Białymstoku	13,4	17
8	PEPEES SA	40,4	45
9	Małow sp. z o.o.	43,3	52
10	Nibe-Biawar	48,4	41

Źródło: opracowanie własne.

Uwzględniając tylko przedsiębiorstwa, które były obecne na wszystkich 18 listach, ranking 18-lecia prezentuje tabela 3.

W rankingach 18-lecia najwyższą pozycję zajmuje Mlekoop, przed Mlekovitą – czyli przedsiębiorstwa, które regularnie lokowały się w obrębie kilku pierwszych miejsc. Należy też zauważyć, że przedsiębiorstwa, które były notowane w rankingu w 2020 roku, zajmowały w nim miejsca na poziomie zbliżonym lub wyższym, niż średnio w poprzednich rankingach. Oznacza to, że w większości był to ruch w górę, świadczący o ich dynamice rozwojowej.

Geografia liderów

W okresie 18 lat zmieniła się również geografia rankingu. W roku 2003 aż 65 przedsiębiorstw „Złotej 100” miało lokalizację w Białymstoku i powiecie białostockim, z których 6 było w pierwszej dziesiątce. Na kolejnych miejscach były Suwałki i Łomża (z otaczającymi je powiatami), z których było kolejnych 17 przedsiębiorstw. Z wszystkich pozostałych powiatów było łącznie tylko 18 przedsiębiorstw. Ilustruje to tabela 4.

Tabela 4. Lokalizacja przedsiębiorstw „Złotej 100”

Powiat	2020			2003
	Ogółem	Poz. 1-50	Poz. 51-100	Ogółem
Białystok i powiat białostocki	51	23	28	65
Łomża i powiat łomżyński	10	6	4	6
Suwałki i powiat suwalski	12	4	8	11
Powiat augustowski	1	1	0	3
Powiat bielski	7	6	1	1
Powiat grajewski	4	3	1	2
Powiat hajnowski	2	1	1	2
Powiat kolneński	1	1	0	1
Powiat moniecki	1	1	0	1
Powiat siemiatycki	2	1	1	1
Powiat sokólski	2	1	1	3
Powiat wysokomazowiecki	4	1	3	3
Powiat zambrowski	3	2	1	1

Źródło: opracowanie własne.

Po 18 latach - w roku 2020 - firmy z Białegostoku i najbliższych okolic stanowią nieco ponad połowę (55) firm „Złotej 100”, a kolejnych 21 ma lokalizację w okolicach Łomży i Suwałk. Silnie zaznaczają też swoją pozycję przedsiębiorstwa z Bielska Podlaskiego – jest ich już 6. Zauważa się także większą obecność firm z powiatu grajewskiego (3), wysokomazowieckiego (4) i zambrowskiego (4).

Taka geografia przedsiębiorstw w regionie specjalnie nie zaskakuje – na ogół ich lokalizacja ma związek z większymi miastami. Ale warto zauważyć pewne anomalie. Oto wśród największych znajdujemy firmy w Wysokiem Mazowieckiem, Grajewie, Narwi. Ciekawym przypadkiem jest również bardzo dynamiczny rozwój przedsiębiorstw z Bielska Podlaskiego. Wprawdzie przynajmniej w niektórych przypadkach są to lokalizacje ukształtowane historycznie, ale polska transformacja zna wiele przykładów dużych firm, które jej nie przetrwały i ich nazwy znikają już nawet z naszej pamięci. Ponadto głębszej refleksji warte są przykłady rozwoju firm, które powstały i rozwinęły się w regionie, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, w ostatnim ćwierćwieczu. Niewątpliwie można w tym dostrzec korzystne trendy rozwojowe w regionie.

Liderzy na rynku - przychody ze sprzedaży

Przedsiębiorstwa „Złotej 100” cechuje bardzo wysoka dynamika łącznych przychodów ze sprzedaży. W okresie 18 lat wzrosły one ponad dwukrotnie, co prezentuje tabela 5.

W zestawieniu przychodów przedsiębiorstw składających do GUS sprawozdania F-01, w firmach „Złotej 100” obserwujemy słaby trend spadkowy udziału ich przychodów, zarówno względem firm z całego kraju (kol. 5), jak i firm z województwa podlaskiego (kol. 7). Może to wiązać się z naturalnym osłabianiem się dynamiki przychodów firm wraz z wzrostem ich wielkości. Ważne jest, że w stosunku do pierwszego rankingu, w roku 2020 przychody ze sprzedaży przedsiębiorstw „Złotej 100” wzrosły o ponad 135%. Oznacza to imponujący, średnioroczny przyrost sprzedaży w wysokości 8,4%. I jest to wysoki wzrost w cenach bieżących, ale także wysoki wzrost realny – w tym okresie skumulowana inflacja, według danych GUS, wyniosła tylko ok. 42% (2,50% średniorocznie). W tym samym czasie PKB w Polsce wzrósł o 81,3% (średniorocznie o 4,78%), a więc znacznie poniżej dynamiki przychodów „Złotej 100”.

Tabela 5. Przychody ze sprzedaży „Złotej 100” w okresie 2003-2020 (mln zł)

Rok	Przychody ogółem przedsiębiorstw niefinansowych prowadzących księgi rachunkowe i zobowiązanych do sporządzania sprawozdania F-01/I-01, z liczbą pracujących powyżej 49 osób – mln zł		Przychody ogółem „Złotej 100” mln zł	3:2	4:2	4:3
	Polska	Woj. podlaskie				
1	2	3	4	5	6	7
2003	bd	bd	15 383	.	.	.
2004	bd	bd	18 830	.	.	.
2005	1 314 631	22 900	20 360	1,74%	1,55%	88,9%
2006	1 497 785	24 762	20 055	1,65%	1,34%	81,0%
2007	1 713 205	29 049	19 505	1,70%	1,14%	67,1%
2008	1 903 409	30 802	20 529	1,62%	1,08%	66,6%
2009	1 932 978	32 088	24 099	1,66%	1,25%	75,1%
2010	2 029 731	29 421	20 339	1,45%	1,00%	69,1%
2011	2 294 302	31 297	23 364	1,36%	1,02%	74,7%
2012	2 383 227	31 924	24 119	1,34%	1,01%	75,6%
2013	2 392 594	33 204	23 889	1,39%	1,00%	71,9%
2014	2 442 965	33 647	24 294	1,38%	0,99%	72,2%
2015	2 520 938	33 370	22 709	1,32%	0,90%	68,1%
2016	2 620 281	34 270	23 915	1,31%	0,91%	69,8%
2017	2 865 058	40 821	29 434	1,42%	1,03%	72,1%
2018	3 057 032	43 683	31 427	1,43%	1,03%	71,9%
2019	3 235 516	47 144	36 012	1,46%	1,11%	76,4%
2020	3 206 898	48 888	38 057	1,52%	1,19%	77,8%

Źródło: dane kol. 2 i 3 wg <https://bdl.stat.gov.pl/BDL>

Mamy więc w „Złotej 100” przedsiębiorstwa ekspansywne, dobrze radzące sobie z rynkiem. I co szczególnie ważne – dotyczy to całej listy „Złotej 100”. W każdej, kolejnej dziesiątce rankingu dynamika przychodów ze sprzedaży jest zbliżona. Dotyczy to także „biletu wstępu” do „Złotej 100” (obrotów firmy nr 100), który w roku 2003 wyniósł 29 mln zł, a w roku 2020 – 89 mln zł. Skutkiem tego jest również dość stabilna struktura przychodów ze sprzedaży, silnie zdeterminowana przez przedsiębiorstwa największe.

Tabela 6. Struktura przychodów ze sprzedaży „Złotej 100” w okresie 2003-2020

Rok	Zajmowane miejsca w rankingu				
	1-10	11-50	51-100	51-90	91-100
2004	54,0%	34,2%	11,8%	10,2%	1,6%
2005	59,8%	29,5%	10,7%	9,4%	1,3%
2006	61,7%	29,1%	9,2%	8,2%	0,9%
2007	58,9%	33,7%	7,4%	7,0%	0,4%
2008	60,5%	30,8%	8,7%	7,8%	0,9%
2009	54,5%	32,6%	12,9%	11,0%	1,8%
2010	57,3%	30,5%	12,2%	10,3%	2,0%
2011	53,6%	34,1%	12,3%	10,6%	1,7%
2012	57,4%	30,1%	12,5%	10,6%	1,9%
2013	58,2%	30,8%	11,0%	9,2%	1,8%
2014	58,0%	30,1%	11,9%	10,1%	1,8%
2015	54,4%	30,9%	14,7%	12,3%	2,4%
2016	54,2%	31,8%	14,0%	11,7%	2,3%
2017	53,9%	32,9%	13,2%	11,0%	2,1%
2018	53,6%	32,9%	13,4%	11,3%	2,1%
2019	50,7%	33,3%	16,0%	13,5%	2,5%
2020	50,4%	32,9%	16,8%	14,2%	2,6%

Źródło: opracowanie własne.

We wszystkich latach ponad połowa przychodów ze sprzedaży przypada na 10 przedsiębiorstw największych, a ponad 40% - na pierwszą piątkę. W roku 2020 przychody 2 największych przedsiębiorstw (Mlekovita i Mlekpól) stanowiły 53,0% sumy obrotów pierwszej dziesiątki i 26,7% sumy obrotów całej „Złotej 100” przedsiębiorstw. Obroty pierwszych 50 przedsiębiorstw dochodzą do 90% całości sprzedaży, a udział ostatnich 10 oscyluje już tylko wokół 1-2%. Droga na szczyt – na czołowe miejsca w rankingu – nie jest więc łatwa, ale przykłady firm, już nawet z pierwszej dziesiątki rankingu, wskazują, że najlepsi są w stanie ją pokonać.

Nastąpiła również istotna zmiana struktury „Złotej 100” ze względu na rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej (tabela 7).

Tabela 7. Struktura przedsiębiorstw „Złotej 100” według rodzaju prowadzonej działalności

Rodzaj działalności	Liczba przedsiębiorstw			Przychody ze sprzedaży		
	2005	2010	2020	2005	2010	2020
HANDEL I USŁUGI	46	44	45	43,9%	30,7%	28,6%
BUDOWNICTWO	13	17	10	5,1%	9,9%	10,5%
PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	38	36	42	50,4%	58,1%	58,4%
TRANSPORT	3	3	3	0,6%	1,4%	2,5%
Razem	100	100	100	100%	100%	100%

Źródło: opracowanie własne.

Ilościowa struktura „Złotej 100” według rodzaju prowadzonej działalności w rozpatrywanych latach ulega niewielkim zmianom - najwięcej jest przedsiębiorstw handlowych, chociaż zauważa się zwiększenie liczby przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego. Większe zmiany zachodzą w strukturze przychodów ze sprzedaży. Przy stabilnej liczbie przedsiębiorstw handlowych, ich udział w obrotach wyraźnie spada, co może wskazywać na wyczerpywanie się potencjału rozwojowego ich działalności. W pozostałych rodzajach działalności widoczny jest wyraźny wzrost ich udziału w sumie przychodów ze sprzedaży. W roku 2020 dominującą pozycję w przychodach zajmuje przetwórstwo przemysłowe (58,4%), a zwłaszcza mleczarstwo (32,5%). Zmiany te dobrze ilustruje poniższa tabela.

Tabela 8. Dynamika średnich przychodów na 1 przedsiębiorstwo według rodzaju prowadzonej działalności

Rodzaj działalności	Przychody na 1 przedsiębiorstwo mln zł			Dynamika 2020:2005
	2005	2010	2020	
HANDEL I USŁUGI	194,3	141,8	242,2	124,7%
BUDOWNICTWO	80,0	118,2	397,9	497,4%
PRZETWÓRSTWO PRZEMYSŁOWE	269,9	328,0	529,4	196,1%
TRANSPORT	41,9	94,5	315,1	752,0%
Razem	203,6	203,4	360,1	176,9%

Źródło: opracowanie własne.

W rozpatrywanym okresie średnie przychody przedsiębiorstwa „Złotej 100” wzrosły blisko 2-krotnie (o 76,9%). Na tę dynamikę składa się prawie 8-krotny wzrost średnich przychodów przedsiębiorstwa transportowego, ponad

6-krotny – przedsiębiorstwa budowlanego, blisko 2-krotny – przedsiębiorstwa przemysłowego i tylko nieznaczny (24,7%) przedsiębiorstwa handlowego. Świadczy to niewątpliwie o zróżnicowaniu szans rozwojowych przedsiębiorstw w poszczególnych rodzajach działalności. Przedsiębiorstwa handlowe mają mniejsze potrzeby kapitałowe i technologiczne, szybko więc wypełniły krajobraz gospodarczy województwa w okresie po transformacji systemowej Polski. W miarę upływu czasu – pod wpływem nasycenia rynku i rosnącej konkurencji - warunki pozyskiwania nowych klientów i rynków stawały się jednak coraz trudniejsze, co skierowało uwagę przede wszystkim na utrzymanie już zdobytej pozycji rynkowej.

Rozwój przedsiębiorstw transportowych, budowlanych i przemysłowych zwykle wymaga dłuższego czasu, co wynika z potrzeby kumulacji kapitału, opanowania technologii, nawiązania relacji z partnerami handlowymi. Ale ważnym stymulatorem ich rozwoju stało się członkostwo Polski w UE i związane z tym otwarcie rynków zagranicznych oraz napływające do Polski fundusze pomocowe. Z tego wynikała również konieczność sprostania konkurencji i wysokim wymaganiom jakościowym kontrahentów zagranicznych. Te możliwości i nowe wyzwania okazały się silnymi impulsami rozwojowymi dla wielu firm, także w województwie podlaskim. Dzięki temu mamy w regionie przedsiębiorstwa o wysokim poziomie technologicznym, obecne na rynkach światowych, skutecznie konkurujące z firmami z krajów wysoko rozwiniętych. Finansowym wyrazem tego jest pokazana wyżej dynamika średnich przychodów przedsiębiorstwa w tych rodzajach działalności.

Podsumowanie

Rozwój gospodarczy regionu jest pochodną działalności wszystkich przedsiębiorstw, nie tylko tych największych. Ale te największe mają dominujący wpływ na kształtowanie ekonomicznych warunków życia mieszkańców, dochody budżetów lokalnych, kreowanie nowych trendów rozwojowych w gospodarce. Wprawdzie wielkość przychodów ze sprzedaży nie jest wystarczającą miarą roli przedsiębiorstwa w rozwoju regionu, ale ma swoją wymowę fakt, iż np. w roku 2020 38 057 mln zł sumy przychodów „Złotej 100” to aż 61,7% sumy przychodów 1151 przedsiębiorstw niefinansowych z województwa podlaskiego, o liczbie pracujących 10 i więcej osób i prowadzących księgi rachunkowe.²

² Por. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/bilansowe-wyniki-finansowe-przedsiębiorstw-niefinansowych-w-2020-roku,10,15.html>

Pozytywnej oceny trendów rozwojowych podlaskich przedsiębiorstw nie zmienia fakt, iż w skali krajowej największe przedsiębiorstwa z województwa podlaskiego wciąż pozostają daleko od czołowych pozycji. W publikowanym przez „Rzeczpospolitą” zestawieniu 2000 największych pod względem przychodów ze sprzedaży w 2020 roku przedsiębiorstw, w Polsce największa w województwie podlaskim SM Mlekovita zajmuje dopiero 87 pozycję, a SM Mlekpól – pozycję 108.³ Nie podważa to jednak faktu, iż w swojej branży SM Mlekovita jest liderem nie tylko w kraju, ale także w Europie środkowo-wschodniej. Ważne jest też, że do grupy krajowych liderów w swoich branżach aspirują również inne przedsiębiorstwa z co najmniej pierwszej dziesiątki „Złotej 100”.

Obecnie w regionie jest już niewiele firm, które były chlubą województwa w okresie przed polską transformacją systemową. Są wprawdzie przedsiębiorstwa, które rozwijały się na bazie potencjału „odziedziczonego” po poprzednim systemie (np. Mlekovita, Mlekpól, OSM Piątница, PSS Białystok), ale już w niczym nie przypominają one swoich praprzodków. Ranking pokazuje, że powstało wiele firm nowych, kształtowanych od podstaw już w warunkach gospodarki rynkowej. Na szczególną uwagę zasługują przedsiębiorstwa, które rozwinęły się niejako w kontrze do powszechnego przekonania o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Spektakularnym przykładem jest producent maszyn rolniczych i komunalnych Pronar, przedsiębiorstwo powstałe w niewielkiej Narwi, z ograniczoną infrastrukturą komunikacyjną i energetyczną, z ubogim rynkiem pracy. Niezwykle jest też powstanie w Bielsku Podlaskim Suempolu, jednego z największych przetwórców łososia na świecie. Również w Bielsku Podlaskim powstały i rozwinęły się znane nie tylko w kraju przedsiębiorstwa budowlane – Unibep i Danwood. Wyróżnia się również Adampol, przedsiębiorstwo świadczące usługi transportowe na rynkach europejskich i azjatyckich.

Niewątpliwie atrybutem i wspólną cechą tych przemian są ludzie – podejmujący trudne wyzwania właściciele przedsiębiorstw, menedżerowie, zaangażowani i kompetentni pracownicy, bo to oni stworzyli przedsiębiorstwa „Złotej 100”. To oni dowiedli, że w regionie, w którym zwykle wskazuje się na wiele barier rozwojowych, rozwijanie biznesu, także na większą skalę, wcale nie musi być niemożliwe. A ponadto – ryzyko tego, że mogą oni przenieść swoje biznesy do innych regionów jest w ich przypadku - jako mieszkańców regionu – zwykle znacznie mniejsze, niż w przypadku właścicieli

³ https://rankingi.rp.pl/lista2000/2021/lista_2000.

zewnątrznych, w tym zwłaszcza zagranicznych. I w tym kontekście ranking „Złotej 100” – od 18 lat wyróżniający największe przedsiębiorstwa – warto postrzegać jako dobrze wpisujący się w upowszechnianie wiedzy o budowaniu potencjału gospodarczego województwa.